

Unit – 1 ઔદ્યોગિક સાહસનું સ્થાપન

❖ ઔદ્યોગિક સાહસનું સ્થાપન સમજાવી તેના માટે ઉપયોગ સાહસિકે પસાર કરવા પડતાં વિવિધ તબક્કાઓ જણાવો. આંતરિક પર્યાવરણનાં તેમજ બાહ્ય પર્યાવરણનાં પરિવર્તનમાંથી નિષ્પન્ન થતી ઔદ્યોગિક તકોનું વિશ્લેષણ કરો.

➤ ઔદ્યોગિક સાહસનાં વિવિધ સ્વરૂપો :

- (૧) ઉદ્યોગિક પ્રવૃત્તિઓ : કાપડ ઉદ્યોગ, ચર્મ ઉદ્યોગ વગેરે
- (૨) વેપારી પ્રવૃત્તિઓ : જથ્થાબંધ, છૂટક, એકાકી વેપારી
- (૩) વાણિજ્ય વિષયક સેવાઓ : બેન્કિંગ, વિમો, ઉત્પાદન સંગ્રહ વગેરે
- (૪) વ્યક્તિગત સેવાઓ : ચિત્રકલા, સંગીત, માર્શલ આર્ટ્સ
- (૫) વ્યવસાયલક્ષી સેવાઓ : ડોક્ટર, વકીલ, ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટર વગેરે

➤ ઔદ્યોગિક સાહસની સ્થાનપસંદગીના તબક્કાઓ :

(૧) પ્રથમ તબક્કો : (પ્રદેશની પસંદગી)

ઔદ્યોગિક સાહસ સ્થાપના માટે કયો પ્રદેશ યોગ્ય છે તે જાણવું. જેમ કે ઉદ્યોગની સ્થાપના ગુજરાતમાં કરવી કે પંજાબમાં તે માટે પ્રદેશ પસંદગી કરવી પડે છે. જેને અસર કરતાં પરિબલોમાં મહત્ત્વનાં નીચે મુજબ છે :

- રાજકીય સરહદો
- કુદરતી સાધનોની વહેંચણી
- વિવિધ દેશોની રાજકીય સ્થિતિ

(૨) બીજો તબક્કો : (ચોક્કસ વિસ્તાર કે સ્થળ પસંદગી)

પ્રદેશ નિયત થયા બાદ તેમાંથી કોઈ એક ચોક્કસ વિસ્તાર પસંદ કરવાનો રહે છે. જેમ કે શહેરી, ગ્રામ્ય, પરા વિસ્તાર કે ઔદ્યોગિક વસા હતો. આ માટે અસર કરતાં પરિબલોમાં નીચેનાંનો સમાવેશ થાય છે.

- જમીન અને મકાન
- સેવા ઉદ્યોગ, હરીફ ઉદ્યોગ અને પૂરક ઉદ્યોગ

- શાખ તેમજ શરાફી સુવિધાઓ
- પાણીનો પુરવઠો
- સ્થાનિક પરિસ્થિતિ, સરકારી કરવેરા
- મજૂર કાયદાઓ અને મંડળો
- વેતનદરો તેમજ ઉત્પાદકતા

(૩) ત્રીજો તબક્કો : (જગ્યાની પસંદગી)

ત્રીજા તબક્કામાં ઉપરોક્ત પસંદગી કરેલ વિસ્તારમાંથી ચોક્કસ જગ્યાની પસંદગી કરવી પડે છે જેમ કે, શહેરના કયા ચોક્કસ સ્થાને સ્થાપના કરવી. જેના અસરકર્તા પરિબલો આ પ્રમાણે છે.

- સામાજિક સવલતો
- ભુપૃષ્ઠ
- વાહનવ્યવહાર

➤ આંતરિક પર્યાવરણમાંથી નિષ્પન્ન થતી ઔદ્યોગિક તકો :

(૧) અણધારી તક :—

જે ઓચિંતી સફળતા કે નિષ્ફળતા સમક્ષ દોરી જાય છે.

(૨) વિસંગતતા :—

વ્યવસાયિક અંદાજો અને વાસ્તવિક પરિસ્થિતિ વચ્ચેના તફાવતમાંથી ઉદ્ભવતી તક.

જમે કે ઉદ્યોગની આર્થિક વાસ્તવિકતા.

(૩) ઉત્પાદન પ્રક્રિયામાં થતાં નવપરિવર્તનના લીધે મળતી તક :— જરૂરિયાત એ સંશોધનની માતા છે. આથી નવા પરિવર્તનોના લીધે પણ નવીનીકરણની તક રહેલી છે.

(૪) ઔદ્યોગિક કે માળખાકીય પરિવર્તન :— ઉદ્યોગ કે બજારના માળખામાં પરિવર્તન અસાધારણ તક પૂરી પાડે છે.

➤ બાહ્ય પર્યાવરણનાં પરિવર્તનમાંથી નિષ્પન્ન થતી તકો :

(૧) ટેકનોલોજી સંશોધન દ્વારા :—

વિવિધ ઘંઠાકીય બાબતો માટેના ટેકનોલોજી વિકાસને લગતાં સંશોધનોના લીધે વિવિધ તકો મળે છે.

(૨) વસ્તીવિષયક બદલાવ દ્વારા :—

વસ્તીના વધારા સાથે વિવિધ પ્રકારની માંગમાં વધારો—ઘટાડો થયા કરે છે જેમાંથી ઔદ્યોગિક સાહસને ઘંઠાકીય તકો પ્રાપ્ત થાય છે.

(૩) સરકારી નિયંત્રણો તેમજ પ્રોત્સાહનો :-

સરકાર સામાજિક કલ્યાણ અને હિત માટેની પ્રવૃત્તિઓ માટે પ્રોત્સાહનો આપે છે. જેમ કે રોકડ સહાય, સબસીડી વગેરે.

(૪) મૂલ્યો, ટેવો, વલણોનાં પરિવર્તનો :-

લોકોનાં આર્થિક કે સામાજિક મૂલ્યો, ટેવો તેમજ વલણોનાં પરિવર્તનો માંગમાં બદલાવ લાવીને તકોને જન્મ આપે છે.

ઘંઘાકીય સાહસના તમામ પ્રકારના સંચાલનોની અંદર SWOT વિશ્લેષણ દ્વારા ઘંઘાકીય તકોનો વ્યવહાર ઉપયોગ શક્ય બને છે.

➤ **ઔદ્યોગિક સાહસની સ્થળ પસંદગીનું મહત્ત્વ શું છે ?**

(૧) કાચો માલ સમયસર અને જરૂર મુજબ મળી રહે તે માટે

(૨) Just in Time approach માટે (કાર્યો નિર્ધારિત સમયમાં થઈ રહે તે માટે)

(૩) ઉદ્યોગની ઉત્પાદિત થયેલ પેદાશના ઉત્પાદન સ્થાન અને તેના બજાર વચ્ચેનું અંતર ઓછું રહે તે માટે.

(૪) વસ્તુના પ્રકારના આધારે ઉત્પાદન માટે

(૫) નૈસર્ગિક પરિણામોને પહોંચી વળવા માટે

➤ **ઔદ્યોગિક સાહસની સ્થાન પસંદગીને અસર કરતાં પરિબળો.**

(૧) કાંચા માલની ઉપલબ્ધતા કેવી છે.

(૨) વેચાણ બજાર કેટલું નજીક છે.

(૩) આંતરમાળખાની પ્રાથમિક સુવિધાઓ

(૪) વાણિજ્ય વિષયક સુવિધાઓનું પ્રમાણ

(૫) ઔદ્યોગિક કચરાના નિકાલની વ્યવસ્થા

(૬) સામાજિક સુવિધાઓ તથા બાબતો

(૭) સરકારી નીતિઓ તથા નિયંત્રણ

(૮) મજૂરો કે કર્મચારીઓની ઉપલબ્ધતાનું પ્રમાણ

Unit – 2 ઘંઘા-ઉદ્યોગ સંબંધી પર્યાવરણ

❖ ઘંઘાકીય તેમજ ઔદ્યોગિક પર્યાવરણનું વિશ્લેષણ તેમજ નવા ઔદ્યોગિક સાહસ માટે નાણાં એકત્રીકરણની પ્રક્રિયા સમજાવો.

"ઘંઘાકીય તેમજ ઔદ્યોગિક પર્યાવરણ એટલે એવા આંતરિક તેમજ બાહ્ય પરિબલોનો સમૂહ કે જે ઘંઘાકીય – ઔદ્યોગિક નિર્ણયોને તથા વિવિધ પક્ષકારોને અસરકર્તા બને છે."

➤ ઘંઘાકીય – ઔદ્યોગિક પર્યાવરણનાં મુખ્ય અસરકર્તા પરિબલો – પાસાંઓ ઘટકો :—

(૧) આર્થિક પર્યાવરણ :

જેમાં મુખ્ય બે વિભાગ પાડી શકાય.

(A) માંગે અસરકર્તા પરિબલો

(B) સ્પર્ધાત્મક માહોલ

બજારમાં ચીજવસ્તુઓ તેમજ સેવાઓની માંગ કેવી છે તેની સીધી અસર આર્થિક ઘંઘાકીય પર્યાવરણને પડશે. જેમ કે, માંગનો વધારો અનુકુળ અને ઘટાડો પ્રતિકૂળ આર્થિક પર્યાવરણને જન્મ આપશે.

આ સિવાય સરકારની વિવિધ નીતિઓ, આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે આર્થિક પર્યાવરણ, દેશનું અર્થતંત્ર વગેરે બાબતોનો સમાવેશ થઈ શકે છે.

(૨) સામાજિક પર્યાવરણ :

દરેક ઘંઘાકીય પેઢી માટે સામાજિક પર્યાવરણ એક મહત્ત્વનું અંગ છે. વિવિધ પ્રદેશોમાં વસતાં વિવિધ સમાજના લોકોને એક જ વસ્તુ કે સેવા અલગ-અલગ રીતે વેચવી પડે છે. સામાજિક પર્યાવરણમાં સમાવિષ્ટ બાબતો:

- સામાજિક રીત-રિવાજો
- ધાર્મિક માન્યતાઓ
- સાંસ્કૃતિક બાબતો
- લોકબોલીઓ તેમજ જીવનશૈલી
- પરિવર્તનોના સ્વીકારની તૈયારી

(૩) રાજકીય પર્યાવરણ :

વિવિધ દેશોના રાજતંત્રને આધારે રાજકીય પર્યાવરણન સર્જન થાય છે. વિવિધ રાજકીય પક્ષો તેની માન્યતાઓને માટે સરકારી કાર્યક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરે છે જેથી તેઓની માન્યતાઓને અમલમાં મૂકી શકે. પ્રકારના રાજકીય પર્યાવરણમાં આવતાં પરિવર્તનો આ પ્રમાણે છે.

- (અ) લાંબા ગાળાના પરિવર્તનો
- (બ) આકસ્મિક પરિવર્તનો
- (ક) ચક્રિય પરિવર્તનો
- (ડ) પ્રાદેશિક બદલાવો-પાસાંઓ

(૪) કાનૂની પર્યાવરણ :

દેશની કાયદાકીય વ્યવસ્થા દરેક ધંધાકીય – ઔદ્યોગિક નિર્ણયો પર ઊંડી અસર ઊભી કરે છે. આપણા દેશમાં પ્રચલિત વિવિધ ધંધાકીય તેમજ ઔદ્યોગિક કાયદાઓ આ બાબતને પુરવાર કરે છે કે કાયદાકીય પર્યાવરણ ધંધાકીય એકમ સાથે ગાઢ રીતે સંકળાયેલ છે.

મહત્વના ધંધાકીય કાયદાઓ :

- ભારતીય કરારધારો, ૧૮૭૨
- કંપનીધારો, ૨૦૧૩
- MRTP Act. ૧૯૬૯
- ગ્રાહક સુરક્ષા ધારો, ૧૯૮૬
- લઘુત્તમ વેતન ધારો, ૧૯૪૮
- SEBI Act. ૧૯૯૨

(૫) ટેકનોલોજીકલ પર્યાવરણ :

આજના યુગમાં ધંધાકીય ઔદ્યોગિક સાહસને અસર કરતું સૌથી મહત્વનું બાહ્ય પર્યાવરણીય પરિબળ એટલે ટેકનોલોજીકલ પર્યાવરણ. જેમાં પરિવર્તન નીચે મુજબ ત્રણ રીતે આવે છે : (૧) નવી પેદાશ કે પદ્ધતિની શોધખોળ, (૨) નાવિન્ય સાથે પેદાશનો કે પ્ર. નો અમલ અને (૩) પ્રાથમિક ઉપયોગિતા અર્થે પેદાશ કે પ્રક્રિયાનો વિસ્તાર કરવો.

બદલાતાં ટેકનોલોજીકલ યંત્રો, માહિતીસંચારના સાધનો, વાહનવ્યવહાર વગેરે સાથે ધંધાકીય સાહસે બદલાવું પડે છે.

(૬) આંતરરાષ્ટ્રીય પર્યાવરણ :

વૈશ્વિક રાજતંત્ર, સામ્રાજ્યવાદ, વિસ્તારવાદની નીતિ, અન્ય દેશની કંપનીઓની પ્રાદેશિક બજારમાં પ્રવેશ. ટેકનોલોજીકલ વિકાસ, વિદેશી હુંડિયામણ વગેરે બાબતો ઔદ્યોગિક નિર્ણયીકરણને અસર કરે છે. ઉપરાંત વિવિધ દેશો વચ્ચેના સંઘર્ષો, સંબંધો, આર્થિક તેમજ સામાજિક પરિબળો આંતરરાષ્ટ્રીય પર્યાવરણને જન્માવે છે.

❖ ધંધાકીય પર્યાવરણ વિશ્લેષણનું મહત્વ :-

- (૧) ધંધાકીય તેમજ ઔદ્યોગિક નિર્ણયીકરણ માટે
- (૨) સ્પર્ધાત્મક વાતાવરણમાં ટકી રહેવા માટે
- (૩) ઔદ્યોગિક કે ધંધાકીય એકમ પર તેની અસર તપાસવા માટે
- (૪) એકમના નીતિ-નિયમો અને વ્યૂહરચનાઓના મૂલ્યાંકન માટે

- (૫) ઉત્પાદનનાં સાધનોના ઈષ્ટતમ ઉપયોગ અર્થે
- (૬) લેવાયેલા નિર્ણયોના પરિણામોની સફળતા કે નિષ્ફળતા તપાસવા માટે
- (૭) પેદાશની માંગ, ઉપયોગ તેમજ મૂડીરોકણની બાબતોમાં અસર થઈ શકે છે.

Unit – 3 ઉદ્યોગસાહસિકોનું પ્રદાન

❖ ભારતમાં સાહસમૂડી ફંડોની કામગીરી તેમજ સાહસમૂડી પ્રબંધની પ્રક્રિયા તબક્કાવાર સમજાવો.

ભારતમાં સાહસ મૂડી ભંડોળના મુખ્ય સંસ્થાનો :

- (૧) Venture Capital Fund (ભારત સરકારની સંસ્થા)
- (૨) Indus Venture Capital Fund (ખાનગી સંસ્થા)
- (૩) Canband Venture Capital Fund (કેનેરા બેન્ક દ્વારા)
- (૪) ક્રેડિટ કેપિટલ વેન્ચર ફંડ (આંત. નાણાં એજન્સીઓ દ્વારા)
- (૫) ગ્રીન્ડલેઝ બેન્ક વેન્ચર કેપિટલ ફંડ (ગ્રીન્ડલેઝ બેન્ક દ્વારા)
- (૬) ICICI દ્વારા TDICI (Technology Development & Information Company of India Ltd.)
- (૭) IDBI દ્વારા Risk Capital Fund
- (૮) GIIC દ્વારા Gujarat Venture Capital Limited

કામગીરી : (૧) જરૂરિયાતના સમયે ઉદ્યોગ સાહસિકો પર કડક નિયંત્રણ અને માર્ગદર્શન આપવું અને તેઓના ઘંઘાને ચલાવવામાં મદદ કરવી.

(૨) નવા તેમજ પ્રવર્તમાન ઉદ્યોગ સાહસિકોને સાહસ મૂડી પૂરી પાડવી.

(૩) જાહેર સાહસ મૂડીભંડોળો વિકાસને કેન્દ્રસ્થાને રાખીને સાહસમૂડી પૂરી પાડે છે.

બીજ-મૂડી : "નવા સ્થપાતા ઔદ્યોગિક એકમને પ્રારંભિક તબક્કામાં સ્થાપના સમયે જે મૂડી આવશ્યક બને છે તેને 'બીજ-મૂડી' કહે છે."

જોખમી મૂડી : "ઔદ્યોગિક ઘંઘાકીય એકમોને અસલામત હોય તેવા કાર્ય માટે જે ધિરાણ પૂરું પાડવામાં આવે છે તેને 'જોખમી મૂડી' કહેવાય છે."

સાહસમૂડી પ્રબંધની પ્રક્રિયાનાં તબક્કા :

(૧) નાણાં પ્રબંધનો પ્રારંભિક તબક્કો

➤ બીજ-મૂડી મેળવવી

- R & D માટે નાણાંબંડોળ
- સ્ટાર્ટ-અપ મૂડી, ઉત્પાદન પ્રક્રિયા શરૂ કરવા માટે
- પ્રોટોટાઈપ વિકસાવવા માટે

(ર) નવા એકમના વિસ્તૃતીકરણનો તબક્કો :

- કાર્યશક્તિ મૂડી પૂરી પાડવી
- માંદા એકમને ફરી ગતિમાન કરવા
- ચાલુ એકમના વિકાસ માટે
- બ્રિજ-ફાયનાન્સ (નક્કી રકમ ન ભરાય ત્યારે ઘટતી રકમ મેળવવા)

(૩) ઘંઘાકીય એકમોની ખરીદીનો તબક્કો :

- સંયોજન નાણાંબંડોળ
- માત્ર સંચાલન ખરીદી માટે મૂડી આપવી
- ટર્નઓરોઉન્ડ ફાઈનાન્સ (માંદા એકમની પુનઃ સ્થાપના માટે)

ઉદ્યોગ સાહસિકોનો ફાળો :

- ❖ નિકાસોમાં જરૂર અભિવૃદ્ધિની શા માટે છે ?
- (૧) ઉત્પાદનમાં વધારો કરવા
- (૨) વિદેશી હૂંડિયામણ મેળવવા
- (૩) દેશનો ઔદ્યોગિક વિકાસ કરવા
- (૪) આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ઘંઘાના વિસ્તાર માટે
- (૫) વિવિધ દેશો વચ્ચે વેપારી સંબંધો વધારવા
- (૬) આંતરરાષ્ટ્રીય વ્યાપારમાં સંવાદિતતા લાવવા.

વૈશ્વિકીકરણના સંદર્ભમાં નિકાસપ્રોત્સાહન (અભિવૃદ્ધિ) અને વિદેશી ચલણની કમાણીમાં ઉદ્યોગસાહસિકોનો

ફાળો

આર્થિક વિકાસમાં ઉદ્યોગ સાહસિકની ભૂમિકા :

- લોકોની બચતોને ગતિશીલ બનાવી મૂડીરોકાણનો દર વધારે છે.
- નિકાસોને પ્રોત્સાહન આપી તેમાં વધારો કરે છે.
- આર્થિક સત્તાનું વિકેન્દ્રીકરણ કરે છે.
- સમતુલિત પ્રાદેશિક વિકાસ માટે મદદ કરે છે.
- રોજગારી વધારી બેરોજગારીનો દર નીચો લાવે છે.

➤ આવક અને સંપત્તિની અસમાનતા ઘટાડે છે.

જોસેફ એ. શુમ્પીનો નવપ્રવર્તન (Innovation) નો સિદ્ધાંત :-

"કોઈપણ નવી શોધ કે સંશોધન જ્યારે વ્યાપારના અર્થમાં ઉદ્યોગ-ઘંઘાની અંદર અમલમાં આવે ત્યારે નવપ્રવર્તન થયું કહેવાય."

રોજગારી સર્જનમાં ઉદ્યોગ-સાહસિકોનો ફાળો:

આર્થિક વિકાસ દરમ્યાન ઉત્પાદન વધે છે જેના દ્વારા શ્રમની માંગ વધે છે પરિણામે રોજગારીની તફો સર્જાય છે. બિનજરૂરી પરંતુ ખેતીયોગ્ય જમીનને ખેતી માટે ઉપયોગમાં લેવાય ત્યારે તેમજ નાના અને ગૃહઉદ્યોગોમાં ઉત્પાદનના એ.દીઠ મૂડીની તુલનામાં શ્રમની વધુ જરૂર રહે છે તેથી ત્યાં પણ રોજગારીની તફો વધે છે. આ સિવાય સ્વરોજગારી અને આનુષંગિક રોજગારી પણ વધે છે.

પ્રાદેશિક સમતુલાનીમાં ફાળો :

નાના ઉદ્યોગોનો સ્થાપના ખર્ચ ઓછો હોવાથી દેશના દરેક ખૂણે તેનો વિકાસ શક્ય છે. આથી તે પ્રદેશના લોકોની બચતો અને સંપત્તિ ગતિશીલ બની દેશના અર્થતંત્રને ચલાવામાં મદદરૂપ બનશે. પરિણામે તે પ્રદેશ પણ અન્ય પ્રદેશોની સરખામણીએ સમતુલિત વિકાસ સાધશે.

સામાજિક સ્થિરતામાં ઉદ્યોગ સાહસિકોનો ફાળો :

આજકાલ વિવિધ ઉદ્યોગ દ્વારા સામાજિક જવાદારીને પણ ઘંઘાકીય એકમોના વ્યવહારોમાં ખૂબ જ મહત્ત્વ આપવામાં આવે છે. ઉદ્યોગ સાહસિકો માત્ર નફાને જ નહિ પરંતુ સામાજિક કલ્યાણને પણ ધ્યાનમાં રાખીને નિર્ણયો લેતા થયાં છે. ગ્રાહકોને ગુણવત્તા, કર્મચારીને વેતન, શેરહો. ને યોગ્ય વળતર આ બાબતો સામાજિક સ્થિરતાને જન્માવે છે.

વિદેશી હૂંડિયામણની કમાણીમાં તેમજ આયાત-અવેજીકરણમાં.....

જ્યારે આપણા દેશ દ્વારા અન્ય દેશમાંથી ચીજ-વસ્તુઓ સેવાઓ, ટેકનો. આયાત કરવામાં આવે છે ત્યારે આપણે તે માટેની ચૂકવણી વિદેશી ચલણ કે વિદેશી હૂંડિયામણમાં કરવી પડે છે. દા.ત. ડોલરમાં પેનમાં વગેરે. આ વિદેશી હૂંડિયામણ ઉદ્યોગસાહસિકો વસ્તુઓ-સેવાઓ, ટેકનો નિકાસ કરીને દેશમાં લાવી શકે છે. વળી, આયાત-અવેજીકરણ દ્વારા ભારતીય અર્થતંત્રમાં નવા ઉદ્યોગો અસ્તિત્વમાં આવ્યા છે. ભારતનું ઔદ્યોગિક માળખું વિકસિત બન્યું છે.

Unit – 4 ઉદ્યોગસાહસિકતા વિકાસ કાર્યક્રમ

❖ **ભારતમાં ઉદ્યોગ સાહસિક વિકાસ કાર્યક્રમ :**

ઉદ્યોગ-સાહસિકતા વિકાસનો ખ્યાલ :-

➤ **મુખ્ય ચાર બાબતો પર આધારિત :**

- (૧) ભૌતિક સાધનોની ઉપલબ્ધતા
- (૨) સાચા ઉદ્યોગ સાહસિકતાની પસંદગી
- (૩) ઔદ્યોગિક એકમોનું સર્જન
- (૪) પ્રાદેશિક વિકાસ અંગેની નીતિઓનું ઘડતર

મુખ્ય હેતુઓ :

- (૧) સંભવિત ઉદ્યોગસાહસિકોને ઓળખી અને તાલીમ આપી તૈયાર કરવા.
- (૨) ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં જે વર્તમાન નાના અને ગૃહઉદ્યોગો છે તેમને નવી તકો મળે તે હેતુથી
- (૩) જેટલા ઉદ્યોગ સાહસિકો વધારે એટલી જ રોજગારી વધુ. (સ્વરોજગારી + અન્ય રોજગારી)
- (૪) ઉદ્યોગ – સાહસિકોમાં સાહસ-સંચાલન અંગેની સમજણ તથા નવા સાહસિકોને તાલીમ આપવી.
- (૫) નવા ઉદ્યોગ સાહસિકોને નાણાકીય સહાય કર્ણ રીતે મેળવી શકાય તેનું માર્ગદર્શન આપવું.
- (૬) સામાજિક જવાબદારી અને ઉદ્યોગસાહસિકતાના શિસ્ત સંબંધી માર્ગદર્શન આપવું.

➤ ગુજરાતમાં ઉદ્યોગ – સાહસિકતા વિકાસ કાર્યક્રમ : (EDP)

છેલ્લા બે દાયકા દરમ્યાન ઉદ્યોગસાહસિકતાના વિકાસન પંથે ગુજરાત મોખરે રહ્યું છે. ગુજરાત ઉદ્યોગ–સાહસિકતા વિકાસ કાર્યક્રમ સૌપ્રથમ અમદાવાદ ખાતેથી ૧ એપ્રિલ, ૧૯૭૦ થી શરૂ કરવામાં આવ્યો.

મુખ્ય ચાર નિગમો:

- (૧) ગુજરાત ઔદ્યોગિક મૂડીરોકણ નિગમ (GIIC)
- (૨) ગુજરાત ઔદ્યોગિક વિકાસ નિગમ (GIDC)
- (૩) ગુજરાત લઘુ-ઉદ્યોગ નિગમ (GSIC)
- (૪) ગુજરાત રાજ્ય નાણાકીય નિગમ

જો કે ૧૯૭૯ માં EDP નું નામ બદલીને 'The Center For Entrepreneurship Development' કરવામાં આવ્યું.

EDP માં મદદરૂપ બનતી ગુજરાત સરકારની સંસ્થાઓ:

- ગુજરાત ઔદ્યોગિક મૂડીરોકણ નિગમ
- ગુજરાત ઔદ્યોગિક વિકાસ નિગમ
- ગુજરાત લઘુઉદ્યોગ વિકા નિગમ
- ગુજરાત ખાદી ગ્રામોદ્યોગ બોર્ડ
- ગુજરાત નિકાસ નિગમ
- જિલ્લા ઉદ્યોગ કેન્દ્રો

- ગુજરાત રાજ્ય નાણાકીય નિગમ

EDP માં પૂરક બનતાં અભ્યાસક્રમો :

- Post Graducatoin diploma in Entre. & Busi.mana.
- Opne learning Diploma in Busi. Entre.
- P.G.D. in Mana. of E.G.O.

ગુજરાતમાં ભારતીય ઉદ્યોગ-સાહસિકતા વિકાસ સંસ્થા (E.D.I.) દ્વારા આપવામાં આવેલ પ્રોગ્રામ

પેકેજીસ :

- (૧) ઉદ્યોગ – સાહસિકતા શિક્ષણ
- (૨) ઉદ્યોગ – સાહસિકતામાં સંશોધન
- (૩) નવપ્રવર્તન કેન્દ્ર
- (૪) ઉદ્યોગસાહસિકતા પર્યાવરણ અને સહાય પદ્ધતિ
- (૫) ઉદ્યોગસાહસિકતા વ્યવસ્થાતંત્રોને મજબૂત બનાવવા તેમજ ઉદ્યોગસાહસિકતા કાર્યક્રમો
- (૬) વર્તમાન ઉદ્યોગસાહસિકોની કામગીરી અને વિકાસ
- (૭) સૂક્ષ્મ સાહસ અને સૂક્ષ્મ નાણાકીય વિકાસ

ભારતમાં મહિલા ઉદ્યોગ-સાહસિકતાનો વિકાસ :-

આજના યુગમાં જ્યારે સ્ત્રીઓને પણ ઘરની ચાર દીવાલમાંથી બહાર પાંખ ફફડાવવાની છૂટ આપવામાં આવી છે ત્યારે ધીમે-ધીમે ઉદ્યોગ-સાહસિકતાના ક્ષેત્રે પણ મહિલાઓ આગળ વધી રહી છે. 1995-'96 માં ભારતમાં કુલ ઉદ્યોગ સાહસિકોમાં 11.2% મહિલાઓ હતી.

- જરૂરિયાત :**
- (૧) આર્થિક રીતે પગભર બને.
  - (૨) આત્મવિશ્વાસ વધે સાક્ષર બને.
  - (૩) દેશને ઉત્તમ ઉદ્યોગ – સાહસિકો મળે.
  - (૪) ભવિષ્યની પેઢીઓ જાતિભેદમાં પડ્યા વિના દરેકને સમાનતાપૂર્વક જુએ.
  - (૫) દેશ તેમજ ઉત્તમ સમાજની રચના થઈ શકે.
  - (૬) જૂની રૂઢિવાદી માન્યતાઓનો અંત આવે.

- સમસ્યાઓ :**
- (૧) ધિરાણની સમસ્યા (૨) ગળાકાપ સ્પર્ધા (૩) સાક્ષરતાનો અભાવ
  - (૪) પુરુષપ્રધાન માન્યતા અને સમાજવ્યવસ્થા